

Stiftshistorisk småskrift Lunds stift

Nr 2 november 2010

© 2010 Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift och författarna
Redaktör Jan-Olof Aggedal
Tryckt i Lund
Grafisk form Jan-Olof Aggedal
Foto framsida Jan-Olof Aggedal

Förord

Åren 1956 till 1970 medverkade Ingrid Lövkvist, mera känd som "Kvisten", av och till i tidningen *Lundastiftet* (1945–1982) med referat från olika stiftsungsdomsarrangemang och rapporter från Stiftsbyrån, med dess personer, maskinpark och trångboddhet som ett återkommande tema. På 1970-talet började Kvisten skriva egna reflektioner uppmuntrad av Lundastiftets dåvarande redaktör Bertil Reimer och sedan fortsatte detta år efter år också när Lundastiftet lagts ner 1982 på stiftssidan i *Kyrkans tidning* och i nya *Stiftsbladet*.

Kvisten har läst 200 av sina gamla kåserier och i samråd med redaktionen valt ut de sju som vi här har glädjen att publicera:

Gengångare (Lundastiftet Stiftssidan i Kyrkans tidning nr 7 1983)

Rötter (Lundastiftet nr 5 1980)

Samtal med Domkyrkan (Lundastiftet nr 2 1979)

Sett biskopar komma och gå... (Lundastiftet nr 3–4 1980)

Sion klagar med stor smärta... (Kyrkans Tidning nr 44 1986)

Sjung, sjung, sjung... (Lundastiftet nr 3 1972)

Rättvisa, frihet och bröd (Lundastiftet nr 4 1979)

En kyrka minns (Lunds stiftsblad nr 6 1999)

Om sin vanda att välja skrev Kvisten till redaktören: "Jag har i sommar läst mer än 200 kåserier och är ganska trött på mig själv. När jag läst andras betraktelser och inlägg i inte minst Lundastiftet, så inser jag, att jag skilde mig väldigt mycket från övriga medverkande – Gud må förlåta mig somliga rader, så här i efterskott".

Med en träffsäker kåserande stil beskriver Kvisten det stift som hon älskar. Hon är orädd och vågar stå för vad hon tycker. Kärlek till Gud, Lunds stift och dess människor samsas med sarkasm och avslöjanden om både det ena och det andra och för detta behövs inte någon förlåtelse. De som var med ler, minns och skrattar, jo, så var det ...

Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift har fyllt tio år. Vid årsmötet den 27 mars 2010 talade sällskapets vice ordförande över ämnet: *Vad har hänt i Lunds stift under de tio år som Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift har funnits*

och som kan vara av historiskt värde om hundra år? Även detta föredrag publiceras i årets småskrift.

Det är med stor glädje som vi även detta år kan publicera en småskrift. Vår plan är att till årsmötet i mars 2011 publicera TD Stig Alenäs uppsats *Majestas Domini – Kalkmålningar i Skånska och Själländska kyrkor* som en småskrift och att släppa en årsbok med mycket bilder från 1900-talet i november 2011.

Lund i december 2010

Owe Samuelsson
ordförande

Jan-Olof Aggedal
vice ordförande

Gengångare från Lundastiftet

Stiftssidan i Kyrkans tidning, nr 7 1983

Som debutant i Kyrkans Tidning inleder jag bekantskapen med att presentera mig, fastän jag anar att många av läsarna är gamla kära bekanta från Lundastiftet.

Alltså: Mitt namn är Ingrid Lövkvist, men nästan bara i offentliga handlingar som skattsedlar och kyrkböcker. Signatur och arbetsnamn är sedan länge KVISTEN – vid högtidliga tillfällen "vår KÄRA Kvisten". Alla får säga Kvisten och nästan alla gör det, från Biskopen till yngsta stiftsbarnet.

Sedan många år, ibland tycker jag alltför många, arbetar jag på Stiftsbyrån. 1956 kom jag hit och jag har sett åtskilliga biskopar, stiftsadjunkter, konsulenter och övriga medarbetare komma och gå – på sistone i allt snabbare takt. Min titel har skiftat. Längre och väl var den stiftsbyråföreståndarinna – jag gjorde allt från att tvätta byrågolvet till att skriva protokoll och vara lägermedhjälpare. Sedermera blev det expeditörsföreståndare – för närvarande är jag under omorganisation och benämnes assistent.

Nästan hela tjänstetiden har jag medarbetat i sorgligen avsomnade Lundastiftet – till en början med lättsinniga sporadiska lägerskildringar, efterhand med stundom glada, stundom melankoliska tankar om stiftet och tillvaron. När stiftets fäder tyvärr beslöt att lägga ner kära gamla Lundastiftet, beslöt jag i sorg och protest att så att säga läggas ner tillsammans med tidningen. Emellertid blev detta alltför sorgesamt för stiftet, ansågs det, och för mig, ansåg jag. Därför kommer jag att tills vidare spöka på denna stiftssida ett tiotal gånger under året, med uttrycklig order att fatta mig kort.

För att fortsätta presentationen, så är jag i hög grad medelålders, 163 cm över havet och har minst 5 kg:s övervikt. Råttfärgat hår, som grånat i och av tjänsten. Herren har tillstatt mig en enfaldig uppsyn – mycket användbar – med dumma blå ögon. Hör inte särskilt perfekt. Men glad jag är ändå – åtminstone anses det så. Lipar lätt, förargligt nog. Smålänning på mödernet, vilket är min enda stolthet. Envis, en gammal fin familjeegenskap, som ibland är en belastning och då kallas halsstarighet, men stundom en tillgång, vilket kallas uthållighet (i fromma kretsar trofasthet). Tyvärr opraktisk (men villig!) Mindre talträngd än väntat. Läser gärna, inte minst deckare. Medför genom livet en stickning, i allmänhet en raggsocka, som sällan blir färdig.

Jag har inte körkort – trafiken är kaotisk nog ändå, menar uppriktiga vänner. Cykel har jag emellertid och skidor, som luftas en vecka årligen i Alperna, i lättast möjliga skidspår och under allmän

begabbelse. Jag åker sämst i sällskapet, en angelägen uppgift. I övrigt är jag inte särskilt sportig men cyklar till arbetet och promenerar gärna i skogen. Plockar med glädje bär, särskilt hallon, om nu detta kan passera som sport. Vandrar gärna i fjällen på sommaren – visserligen inte väldigt krävande leder men gärna rätt långt i lagom promenadtakt. Reser gärna, särskilt tågresor är avslappnande, man riktigt känner hur själen hinner fatt igen. I ungdomen var jag elakartad, men är nu snällare (eller kanske bara slöare).

Anser att Lunds stift är störst, bäst och vackrast.

Tycker om stiftets präster (faktiskt), stiftsbarnen, kaffe, ost, pannkakor och brusande åar. Med mera.

Tycker INTE om översittarfasoner, tandläkare, filmjolk, surströmming och datorer. Med mera.

Jag medger, att jag älskar vår stackars splittrade och kritiserade Kyrka, där jag söker min inspiration och stundom finner den. I sina bästa uttryck är Kyrkan en glädje och kraftkälla för mig och många. Denna något rapsodiska presentation får utgöra inledningen på en hoppeligen varm vänskap med stiftssidans läsare. (Oj då, detta blev säkert längre än vad redaktören avsett! Och ingen bättring kan jag lova ...)

Kvisten

Rötter

Lundastiftet nr 5 1980

Foto: Håkan Fondell

Slumrande toner, fjärran ur tiden ...
Så börjar en förvisso sentimental sång, som bland annat står i sångboken Sjungom. Den sjöngs ofta – med darr på stämman – i ungdomskretsen på den tid det begav sig.

Sentimental eller inte – vi hörde dessa slumrande toner ringa i öronen, när vi härom dagen stod vid de mossbelupna och grönskande resterna av vad som varit våra morföräldrars röda stuga. Här tänker det älskade stiftet, att nu börjar kåsören bli väl nostalgisk, men vad kan man göra mot minnena, eller rötterna, om man så vill. Som bakgrund ska vi kanske nämna, att vi är smålänning på mödernet och att detta är det enda som vi har att vara mallig över. I barndomen upplevde vi sju lyckliga somrar i Uråsa, en liten by i södra Småland. Redan resan dit med tåg – byte i Alvesta och Växjö – var en upplevelse för ett inte alltför nöjesbortskämt stadsbarn. Ännu kan vi känna ilningen av lycka, när ångloket tuffat färdigt och vi klev av vid den lilla hållplatsen SNAPPAHEM – bara namnet alltså! Oskar på Sandskog – man sa inte

efternamn utan namnet på gården eller stugan – hämtade vid stationen med häst och trilla – tänk att vi fått uppleva detta! Morfar hade ingen häst, bara en hemmabyggd cykel, vilket var och förblev hans livs enda bekvämlighet.

Vad dessa somrar i Småland betydde för oss och ännu mer vår fyra år äldre broder – vi har en sådan – kan inte värderas. Några lyckliga sommarveckor upplevde vi i total frihet. Runt stugan växte hallon, blåbär och smultron och något som kallades för blåbukar, och sådana har vi sedermera aldrig återsett. Tall och gran susade runt oss och lämnade material till hyddor i skogen. De var också härliga klätterträd för vår broder och för övriga som gjorda för honom och ett par grannpojkar att binda fast en besvärlig lillasyster vid. Så skedde när de lekte Indianer och vita – vi var den stackars vite och undgick med knapp nöd att bli skalperad.

Morföräldrarnas stuga var totalt omodern. Varje vattendroppe måste vinschas för hand upp ur brunnen, vilket medförde det goda att ingen tog det särskilt noga med barnbarnens tvättning och tandborstning. Elektricitet fanns inte heller. Vi ska kanske nämna, att detta var så sent som på 40-talet, och mitt i brinnande krig fanns ingen fotogen. Vi minns kvällar vid karbidlampans vita och rätt hårda sken – lampan stank som pest och pyton och exploderade ibland med en knall. Regniga dagar kunde man, o salighet, sitta på vinden och läsa uråldriga årgångar av Allers Familjehem och Hemmets journal – vem glömmar nånsin serierna Gullan och Ritfarbror, Knutte Knopp, Rustibuss, Pyret vill och Pappa måste med flera.

Morfar var byskräddare – inga anlag i den vägen gick i arv till denna dotterdotter – och han tog emot kunder i ett litet rum på vinden – det var mest att vända och sy om. Kunderna bjöds ibland på kaffe med smålandskringla och pepparkaka – var man någon gång snäll, så kunde man få smaka.

Ibland delade grannarna med sig av råmjölk, som det blev härlig kalvdans av – en sorts pannkaka, med hallonsylt till. Annars var det ganska sparsamt med kalasmaten – tiderna var kärva. Ibland fick vi, ack lycka! isterband, och rätt ofta hemystad ost på hembakt bröd. Däremot brann vi inte särskilt för tjock och bastant havregrynsgröt med surmjölk till och inte heller för salt sill eller ohyggligen salt och fett så kallad amerikanskt fläsk – den slanka linjen för grisar var ännu inte påtänkt. I anledning av bland annat detta ansåg våra morföräldrar oss då och då som en "illbattier onge", säkert med all rätt.

I sju somrar varade lyckan – sedan bröts den av sjukdom och elände, vilket är oss för svårt att beskriva.

Sedan gick många år. Kontakten med kvarvarande släkt i Småland har varit sporadisk för oss men bättre för vår broder. En vårlig lördag gjorde vi en minnenas utflykt till vår barndoms Småland. Morföräldrarna är två namn på en gravsten på Uråsa kyrkogård; namnen på de flesta grannar kan också läsas där. Den småländska skogen står hedersvakt kring kyrka och kyrkogård. – Av den röda lilla stugan återstår endast grunden och på den växer gräs och granar. I princip kunde den vara vilket stenröse som helst. Vet man det inte, så kan ingen ana, att här har fötts och fostrats elva barn – bara fyra blev vuxna. Skogen har återtagit den mark, där det förr växte lite korn till hönsen, rosafärgad potatis, ärtor och bönor, ett par vinbärsbuskar, gula hallon – ljuvliga i minnet – ett par rader jordgubbar, lite blommor och någon sorts kryddväxt, vars blad man stack i psalmboken vid kyrkbesök. Några mossiga äppelträd med rosa blommor fanns nu kvar och några påskliljor – det var allt som återstod av slitsam odlarmöda. Man kunde stå där vid husgrunden och tycka, att människors livsverk var förgäves. Mitt i de vemodiga resterna av vad som varit, vi stod och försökte erinra oss: där låg kammaren, där fanns trädgården, där jordkällaren och där stod vedboden – fanns dock kvar brunnen och den höll ännu kallt, friskt vatten. Kvar fanns också i närheten Gustav skomakare och gav liv och verklighet åt det hela. Gustav är 82 år, givetvis märkt av livet, men ingalunda bruten. Han klarar sig själv i sin stuga, besöker sin fru på sjukhemmet i Tingsryd, påtar i sin trädgård, pliggar ännu skor vid behov, spelar fiol i pensionärsföreningen – kort sagt: lever ett rikt liv. Den kära människan – han mindes oss ännu efter alla dessa år.

Det är skönt och samtidigt smärtsamt att söka och finna sina rötter – så mycket är annorlunda, så många är borta, att vår barndoms Småland nästan är överkligt. Ändå är det en omistlig del av vår tillvaro. På köpet har vi fått en förkärlek för skogar, isterband, smålandskringlor och röda stugor – fråga vänkretsen. Så snart vi ser en röd stuga vill vi bosätta oss i den – kort sagt återgå till våra rötter.

Kvisten

Rötter

5-80

Kvisten

Slumrande toner, fjärran ur tiden . . . Så börjar en förvisso sentimental sång, som bl a står i sångboken Sjungom. Den sjöngs ofta – med darr på stämman – i ungdomskretsen på den tid det begav sig.

Sentimental eller inte – vi hörde dessa slumrande toner ringa i öronen, när vi härom dagen stod vid de mossbelupna och grönskande resterna av vad som varit våra morföräldrars röda stuga.

Här tänker det älskade stiftet, att nu börjar kåsören bli väl nostalgisk, men vad kan man göra mot minnena, eller rötterna, om man så vill. Som bakgrund ska vi kanske nämna, att vi är smålänning på mödernet, och att detta är det enda som vi har att vara mallig över. I barndomen upplevde vi sju lyckliga somrar i Uråsa, en liten by i södra Småland. Redan resan med tåg – byte i Alvesta och Växjö – var en upplevelse för ett inte alltför nöjesbortskämt stadsbarn. Ännu kan vi känna ilningen av lycka, när ångloket töffat färdigt och vi klev av vid den lilla hållplatsen i SNAPPAHEM – bara namnet alltså! Oskar på Sandskog – man sa aldrig efternamn utan namnet på gården eller stugan – hämtade vid stationen med häst och trila – tänk att vi fått uppleva detta! Morfar hade ingen häst, bara en hemmabyggt cykel, vilket var och förblev hans livs enda bekvämlighet.

Vad dessa somrar i Småland betydde för oss och ännu mera för vår fyra år äldre broder – vi har en sådan – kan inte värderas. Några lyckliga sommarveckor upplevde vi total frihet. Runt stugan växte hallon, blåbär och smult-ron och också något som kallades för blåbukar, och sådana har vi sedermera aldrig återsett. Tall och gran susade runt oss, och lämnade material till hyddor i skogen. De var också härliga klätterträd för vår broder och f ö som gjorda för honom och ett par grannpojkar att binda fast en besvärlig lillasyster vid. Så skedde när de lekte Indianer och vita – vi var den stackars vite och undgick med knapp nöd att bli skalperad.

Morföräldrarnas stuga var totalt omodern. Varje vattendroppe måste vinschas upp för hand ur brunnen, vilket medförde det goda, att ingen tog det särskilt noga med barnbarnens tvättning och tandborstning. Elektricitet fanns inte heller. Vi skall kanske nämna, att detta var så sent som på 40-talet, och mitt i brinnande krig fanns ingen fotogen. Vi minns kvällar vid karbidlampans vita och rätt hårda sken – lampan stank som pest och pyton och exploderade ibland med en knall. Regniga dagar kunde man, o salighet, sitta på vinden och läsa uråldriga årgångar av Allers Familj-journal och Hemmets Journal – vem glömmer någonsin serierna Gullan och Ritfarbror, Knutte Knopp, Rustibuss, Pyret vill och pappa måste m fl.

Morfar var byskräddare – inga anlag i den vägen gick i arv till denna dotterdotter – och han tog emot sina kunder i ett litet rum på vinden – det var mest att vända och sy om. Kunderna bjöds ibland på kaffe med smålandskringla och pepparkaka – var man någon gång snäll, så kunde man få smaka. – Ibland delade grannarna med sig av råmjölk, som det blev härlig kalvdans av – en sorts pannkaka – med hallonsylt till. Annars var det ganska sparsamt med kalsmaten – tiderna var kärva. Ibland fick vi, ack lycka! isterband, och rätt ofta hemystad ost på hembakt bröd. Däremot brann vi inte särskilt för tjock och bastant havregrynsgröt med surmjölk till och inte heller för salt sill eller ohyggligen salt och fett s k amerikanskt fläsk, den slanka linjen för grisar var ännu inte påtänkt. I anledning av bl a detta ansåg våra morföräldrar oss då och då som en illbattier onges, säkert med all rätt.

I sju somrar varade lyckan – sedan bröts den av sjukdom och elände, vilket är oss för svårt att beskriva.

Sedan gick många år. Kontakten med kvarvarande släkt i Småland har varit sporadisk för oss men bättre för vår broder. En vårlig lördag gjorde vi en minnenas utflykt till vår barndoms Små-

land. Morföräldrarna är två namn på en gravsten på Uråsa kyrkogård, namnen på de flesta grannar kan också läsas där. Den småländska skogen står hedervakt kring kyrka och kyrkogård. – Av den röda lilla stugan återstår endast grund- en, och på den växer gräs och granar. I princip kunde den vara vilket stenröse som helst – vet man det inte, så kan ingen ana, att här fötts och fostrats elva barn – bara fyra blev vuxna. Skogen har återtagit den mark, där det förr växte lite korn till hönsen, rosafärgad potatis, ärtor och bönor, ett par vinbärsbuskar, gula hallon – ljuvliga i minnet – ett par rader jordgubbar, lite blommor och någon sorts kryddväxt, vars blad man stack i psalmboken vid kyrkbesök. Några mossiga äppelträd med rosiga blommor fanns kvar och några påskliljor – det var allt som återstod av slitsam odlarmöda. Man kunde stå där vid husgrunden och tycka, att människors livsverk var förgäves. Mitt i de vemodiga resterna av vad som varit, vi stod och försökte erinra oss: där låg kammaren, där fanns trädgården, där jordkällaren, och där stod vedboden – fanns också kvar brunnen, och den höll ännu kallt, friskt vatten. Kvar fanns också närheten, och gav liv och verklighet åt det hela – Gustav skomakare. Gustav är 82 år, givetvis märkt av livet, men ingalunda bruten. Han klarar sig själv i sin stuga, besöker frun på sjukhemmet i Tingsryd, påtar i sin trädgård, pliggar ännu skor vid behov, spelar fiol i pensionärsföreningen – kort sagt lever ett rikt liv. Den kära människan, han mindes oss ännu efter alla dessa år.

Det är skönt och samtidigt smärtsamt att söka och finna sina rötter – så mycket är annorlunda, så många är borta att vårt barndoms Småland nästan är överkligt. Ändå är det en omistlig del av vår tillvaro. På köpet har vi fått en förkärlek för skogar, isterband, smålandskringlor och röda stugor – fråga i vänskapskretsen! Så snart vi ser en röd stuga vill vi bosätta oss i den, kort sagt återgå till våra rötter.

Kvisten

Samtal med Domkyrkan

Lundastiftet nr 2 1979

Fotograf: Lennart Jonson

Skånsk senvinterdag, när den är som värst: halka, slask, dimma, rå kyla. Domkyrkan låg där i diset och modden: tung, grå och blöt. Inga soldyrkare befolkade ännu dess sydsida. Tornen närmast slokade. Borta var det stilla ljus de utstrålade under julkvällarna. Fjärran var aftonsolens rosa skimmer under sommaren. Med all respekt och kärlek sagt verkade Domkyrkan sur.

Vi ilade till och klappade med frusen men öm hand dess våta sandsten, talte och sa (förbipasserande trodde inte ögon och öron):

– Hej, Domkyrkan!

Möjligen borde vi ha sagt Var hälsad eller Frid eller åtminstone God dag, men Hej är för oss naturligast att säga till en gammal vän.

– Vi har varit i Norge på skidlov och kan hälsa från en ung syssling eller brylling, vilket det är, en fjällkyrka i trä. Den är inte stor, men den är vacker och den hälsade värdsamt. Hur mår Domkyrkan i dag?

Och Domkyrkan suckade – fastän det hörde bara vi:

– Det var bättre förr!

Man förstår detta yttrande av en drygt 800-åring. Dis och kyla var det som sagt. Saknade den manne alla glada karnevalståg, som den sett dra förbi, eller kanske kampfyllda demonstrationer? Saknade den milda vindar och vårgrönskans sällskapliga sus i Lundagård? Men inte kunde sådant tynga en Domkyrka – allt detta återkommer ju i sinom tid!

– Hur så bättre förr, sa vi alltså. Saknar Domkyrkan gamla tider, när katolska hymner steg skönt mot valven och blandades med rörelsedoften – tänk på all avlatshandel som florerade samtidigt! Eller saknar Domkyrkan väckelsetider med rätte lärare, till exempel Schartau? Eller de år, då Domkyrkans inre genljöd av Fädernas kyrka -

i värdigt tempo? Saknar Domkyrkan pastor Linders eller pastor Werger, som vi själv minns?

Domkyrkan verkade något upplivad vid tanken:

– Inte saknar, sa den, men minns med glädje. Var epok har haft sina fel och förtjänster. Visst minns jag Schartau och många långt före honom – men det är präktiga pojkar som arbetar i mig nu också. Präster har ibland predikat i mig, så att putsen fallit ner ur taket. Ibland har jag nästan somnat, när långsam sångrytm varit på modet. Och fy, vad man har misshandlat mig ibland vid alla restaureringar, då jag stått stängd år efter år. Vid tanken dystrade Domkyrkan till på nytt och vidhöll, att det var bättre förr.

Aha, tänkte vi. Den gillar inte psalmbokstilläggets modernare eller gladare rytmer – en sådan åldring uppskattar förstås bara Bach.

– Men nej, menade Domkyrkan på. Johan Sebastian tål att slita på genom århundradena, men det värmdes så skönt inombords med Bibelvisor och Halleluja, sjung om Jesus och Livet vann, att inte tala om Salighetens gåta.

Favoriten bland dagens körer var gosskören – Domkyrkan hade nog sett att gossarna knuffade lite på varann ibland, när predikan blev dem seg, men inte skulle den skvallra, grabbar är grabbar. Ja, snälla, vad är det då som inte passar, tänkte vi och vågade inte nämna pluralisformerna. Var det kanske ljusbäraren, som dröp stearin på golvet Eller förde?

Bokbordet väl avancerad litteratur? Gillade Domkyrkan kanske inte tuggummi-tuggande skolklasser som kom för att titta på Uret? Eller en ständigt sent-kommande stiftskanslist? Eller stördes den av småbarn, som deltog i gudstjänsten och tävlade med predikanten om ordet? Eller var sommarens kyrkospel för modernt och vardagsnära?

Så fick vi en idé och började:

– Det är klart, att demonstrerande politiska grupper kanske inte hör hemma i Domkyrkan – iranierna är inte ens av vår religion ...

Men Domkyrkan klippte av helt kort och sa, att de som behövde dess beskydd också i rent yttre mening var välkomna – ursprungligen byggdes kyrkorna som fästningar.

– Vad är det då, sporde vi rent ut – varför är Domkyrkan så - ja, förlåt, sur?

Och Domkyrkan suckade så att det måste ha hörts ner till jätten Finn, att den tyckte, att den spelat ut sin roll.

– Men kära Domkyrkan! sa vi. Tänk så härlig Domkyrkan är på Första söndagen i Advent, när den är fullsatt, att inte tala om julbönen! Och inte kan Domkyrkan klaga på vanliga söndagar heller, vi är alltid

många som kommer då. Och tänk så skönt att få komma hit på fredagsmorgonen i djupaste vardag och fira mässa! Vi har sett många kyrkor ute i världen: puritanska reformerta, överlastade grekisk-ortodoxa, fjällkyrkan i Norge, som sagt, Födelsekyrkan, Gravkyrkan, Tegnér-lador och medeltidstempel och lägergårdskapell, men inget är som att komma hem till Domkyrkan. Men Domkyrkan muttrade mörkt, att den var så trött på att vara en dekoration, och – sa den – detta delade den med alla övriga etablerade kyrkor. Den visste själv och hade hört av andra kyrkor, att mycket av gudstjänsten handlade fortfarande om skrida värdigt och att säga dig, mig och sig. Den visste minsann, sa den, att detta att vara kristen handlade mycket om att iaktta yttre former och hysa gamla beprövade åsikter om det beståendes orubblighet. Domkyrkan hade lyssnat på eterfvågorna och visste, att det trättes oerhört kristna människor och grupperingar emellan. Här kom vi in och sa att det gjorde också de första kristna – Paulus hade samarbetssvårigheter, han.

– Samarbetet och kärleken hade inte blivit bättre med åren, bet Domkyrkan av. Förresten hade den hört, att människor ofta satt i Kyrkans beslutande positioner och tjänster bara för att detta gav maktbefogenheter och en säker brödkaka.

– Och, sa Domkyrkan, jag och alla andra kyrkor är så trötta på att medverka i detta.

Vi har funderat på att en vacker natt bara stöta samman i spillror och grus – inte på dagen, när vaktmästare och besökande kan skadas. Med oss skulle förstöras konstskatter och skrudar och rikedomar. Sen fick man börja på nytt från början, när det verkligen var bättre, när Kyrkan var en husförsamling eller när man samlades i fuktdrypande katakomber för att fira gudstjänst och ritade en fisk som igenkänningstecken kristna emellan.

– Undrar hur många som skulle återstå och orka börja om, suckade Domkyrkan avslutningsvis och teg därpå som muren.

Vi gick till Stiftsbyrån för att skriva ner vårt tankeutbyte med Domkyrkan. Från vårt fönster ser vi normalt ena Domkyrkotornet – brukar vinka till det ibland. Det syns inte just nu. Är det dimma och vintermörker, eller har Domkyrkan gjort allvar av sitt hot? I så fall: Går det att börja på nytt? Och skulle vi vara med då?

Kvisten

Sett biskopar komma och gå...

Lundastiftet nr 3–4 1980

... har vi gjort denna vår och föflera gånger under vår långa byråbana. När vi inträdde på Stiftsbyrån 1956 (älskade sättaren: förväxla inte siffrorna så att det kommer att stå 1596 – det finns de som antyder att vi var i gång redan då, men det är illa nog som det är). I alla fall: 1956 var biskop Nygren stiftschef, och ingen kan påstå att vi besvärade varandra mycket – frågan är om han visste att han hade en Stiftsbyrå. Han måste dock ha haft sin aningar, för på vintern 1957 utnämnde han Hans Blennow till stiftsadjunkt och därmed chef över oss – ett faktum som vi hade anledning att vara glad över i drygt 16 år. Vad Hans Blennow hade anledning att vara, vågar vi inte tänka på. Vi kände inte personligen biskop Nygren, men vi vet att han var en lärd och from man med internationell ryktbarhet.

Nästa biskop var Nils Bolander, och honom kände vi redan som domprost i Lund. Hans biskopsbana blev kort – ett år och ett par månader bara. Vi minns, att han uppmärksammade oss under sin domprosttid, när vi en gång vittnade vid Kyrkans Ungdoms vintermöte och därvid i ungdomlig yra yttrade några mindre väl valda ord om tidens prästers sätt att bedriva ungdomsarbete. – Biskop Bolanders minne är efter alla dessa år fortfarande värmande – vi har nästan alla hans diktsamlingar och läser dem ännu med glädje.

Biskop nummer tre under vår bana var biskop Lindström, och det var under hans tid som biskopen och Stiftsbyrån försiktigt började närma sig varandra. Vi påstår inte på något sätt, att spänning någonsin har rått, men kanske en viss distans ändå. Ovan sagde Hans Blennow var biskopens assistent och då blev det också naturligt med tätare kontakter. Biskop Martin ifrågasatte ibland saker och ting, till exempel så här: Ni som har kontakt med ungdomen, händer det att någon avgör sig? – Frågan brände länge i oss och är säkert nyttig att ställa då och då – blir det något resultat av alla möten och all planering?

Det är märkligt, vad tio biskopliga år går fort – biskop Olles tid är redan inne. Bara en sådan sak, att vi vågar skriva ut förnamnet antyder, att biskopen definitivt tagit steget ut till folket. Personligen kommer vi att minnas biskop Olle som vännen som hade tid till uppmuntrande brev och ord i motgångens tider. – Under hans tid började storebror Domkapitlet och lillasyster Stiftsbyrån att alltmera umgås på familjär fot. Tidigare hade vi huvudsakligen utväxlat högaktningsfulla adressändringar.

(I en stund som denna kan vi inte underlåta att skryta med att vi en gång – efter ett par år på Stiftsbyrån redan – hade anbud om anställning på Domkapitlet. Där behövde man en kontorist, men man ville inte ha en *pin-uppa*, sas det, och då hade man osökt kommit att tänka på oss. Vi var rörd över äran, men Stiftsbyrån var oss kärare). Nå, i dag hjälps Domkapitel och Stiftsbyrå åt att lätta livets bördor och mildra mötande bekymmer.

Femte man i raden av stiftschefer är biskop Per-Olov, som ingalunda är ny för en medlem av Lunds Domkyrkförsamling. Han påpekar, att han vill vara en medarbetare bland oss, och han är alltid välkommen hos oss.

De fem biskopar, som vi hunnit avverka eller påbörja, skriver med helt skilda stilar sina blad i stiftshistorien, men samtliga skriver väl. Detta stärker än en gång vår dyrköpta erfarenhet, att man inte kan spela ut människor mot varandra; inte säga: Den ene är bättre än den andre. Möjligen kan man säga: den ene jobbar annorlunda än den andre.

Biskopsstafetten lämnades vidare inför 650 personer vid Stiftsmötet den 18-19 april. Då hade vi nätt och jämt torkat tårarna (vi är en lättlipad typ!) efter den vemodets upplevelse som det var att se biskop Olle lägga av biskopsskruden och staven inför altaret i Domkyrkan – men nu såg vi och andra att allt gick vidare och fattade mod på nytt. Kvisten

Nämnda biskopar och stiftsbyråföreståndare

Anders Nygren (* 1890 † 1978), biskop i Lunds stift åren 1949–1958.

Nils Bolander (* 1902 † 1959), biskop i Lunds stift åren 1958–1959.

Martin Lindström (* 1904 † 2000), biskop i Lunds stift åren 1960–1970.

Olle Nivenius (*1914 † 2002) biskop i Lunds stift 1970–1980.

Per-Olov Ahrén (* 1926 † 2004), biskop i Lunds stift åren 1980–1992.

Hans Blenow (*1925 † 2003), stiftsbyråföreståndare åren 1957–1973 kyrkoherde i Burlöv 1973–1991.

Sion klagar med stor smärta...

Kyrkans Tidning 44 1986

... över den nya psalmboken, framgår det av insändare i dagspressen. Plötsligen fromma kulturskribenter skriar om kulturmord och motorsågsmassaker på 1937 års psalmbok och raljerar över nya, i deras tycke banala texter, typ *Vi sätter oss i ringen*.

Under en epok lärde jag utantill de psalmer som sjungits i söndagens högmässa. Detta var i ungdomens receptiva vår. Följaktligen sitter många psalmer som gjutna – jag har haft stor glädje av dem, faktiskt. Fylld av onda aningar satte jag mig att blada i nya psalmboksförslaget, utlånat av en närstående kyrkomötesledamot. Skulle allt känt och kärt i 1937 års psalmbok vara utplånat och endast ruiner återstå, som kulturella spalter påstått och fromma insändare bekräftat? Men hav tröst, käre insändare. Psalmkommittén har ingalunda slitit *Stilla Natt* ur våra hjärtan, ej heller *Bereden väg*, ej heller *Led milda ljus*, ej heller *Din klara sol går åter opp*, *Här en källa rinner*, *Jag kan icke räkna dem alla*, *Den blomstertid nu kommer*, *En vänlig grönskas rika dräkt*, *Blott en dag* – dessa och många andra kära och kända psalmer är kvar praktiskt taget oförändrade.

Ett så har blivit se, hava är nu har, ett icke har blivit inte och så vidare. Därtill är nu många andra psalmer, sånger och visor, som man tidigare måst jaga i allehanda sångböcker och på diverse stenciler, äntligen samlade i en bok: *Nu tändas tusen juleljus... Tack min Gud för vad som varit ...* - Och vem kan numera tänka bort *Halleluja*, *sjung om Jesus*, *Det finns djup i Herrens godhet*, *Kristus är världens ljus*, *Guds källa har vatten tillfyllest* och många andra pärlor ur Psalmer och visor 76 respektive 82?

Ärligt är också en del psalmer ganska kraftigt bearbetade – insändare har stormat om vandalisering, förfläckning, förvanskning och rentav förfalskning. Full av oro bladade jag i förslaget – man fäster sig vid vissa formuleringar – och andades lättad ut: *De fagra blommors myckenhet* finns kvar ur *I denna ljuva sommartid*. *De herdar vaktade deras hjord i markene där de lågo* (ur julpsalmen *En jungfru födde ett barn i dag*) är likaså intakt. *Låt gulna varje blad på Kvist (!)* - även den begick sig.

Det har klagats på kvalitet och banalitet i nya enkla psalmer, till exempel *Vi sätter oss i ringen*. Då ska man minnas att 1937 års psalmbok för ett nutida öra rymmer präktiga pekoral: *O, hade jag dock duvovingar snälle, jag flöge bort, långt bort från detta ställe* (276:4). Eller 539:4 – *O, må vi märka tidens flykt och tänka på vår ändalykt ...* Inte uttrycker sig dagens kristne så, när han/hon besinnar att tiden är

kort? Eller vem suckar i självrannsakens bittra stund att *Dygden har jag platt försummat?*

Vad som varit innerligen fromt är nu genom språkets snabba förändring direkt skrattretande. Jag inser mer än väl, att många av de psalmer som utgått – kanske alla! – är kära för alltid någon. Själv sörjer jag nr 264: *Tanke som fåfängt spanar* ... men tänker jag till, så minns jag inte när jag senast sjöng den i gudstjänsten. Många av de bortgallrade psalmerna har jag sällan eller aldrig sjungit.

– Jag vågar knappt fram med det – men det svider lite vid tanken på *Fädernas kyrka*. Vi sjöng den ofta på Kyrkans Ungdoms sommarmöten – jag minns inte att sinnesfriden stördes av manlig och kristen tro! Och som jag fattade det, fördes striden mot det Onda! En psalm kan vara mer än blotta orden: för mig är denna ljumma sommarkvällar med sång och gemenskap på kyrkbacken. För mig hade den gärna fått stå kvar, men jag går inte ur kyrkan för dens skull. – Om det gläder någon, så har en del sånger också strukits ur Psalmer och visor 76 respektive 82.

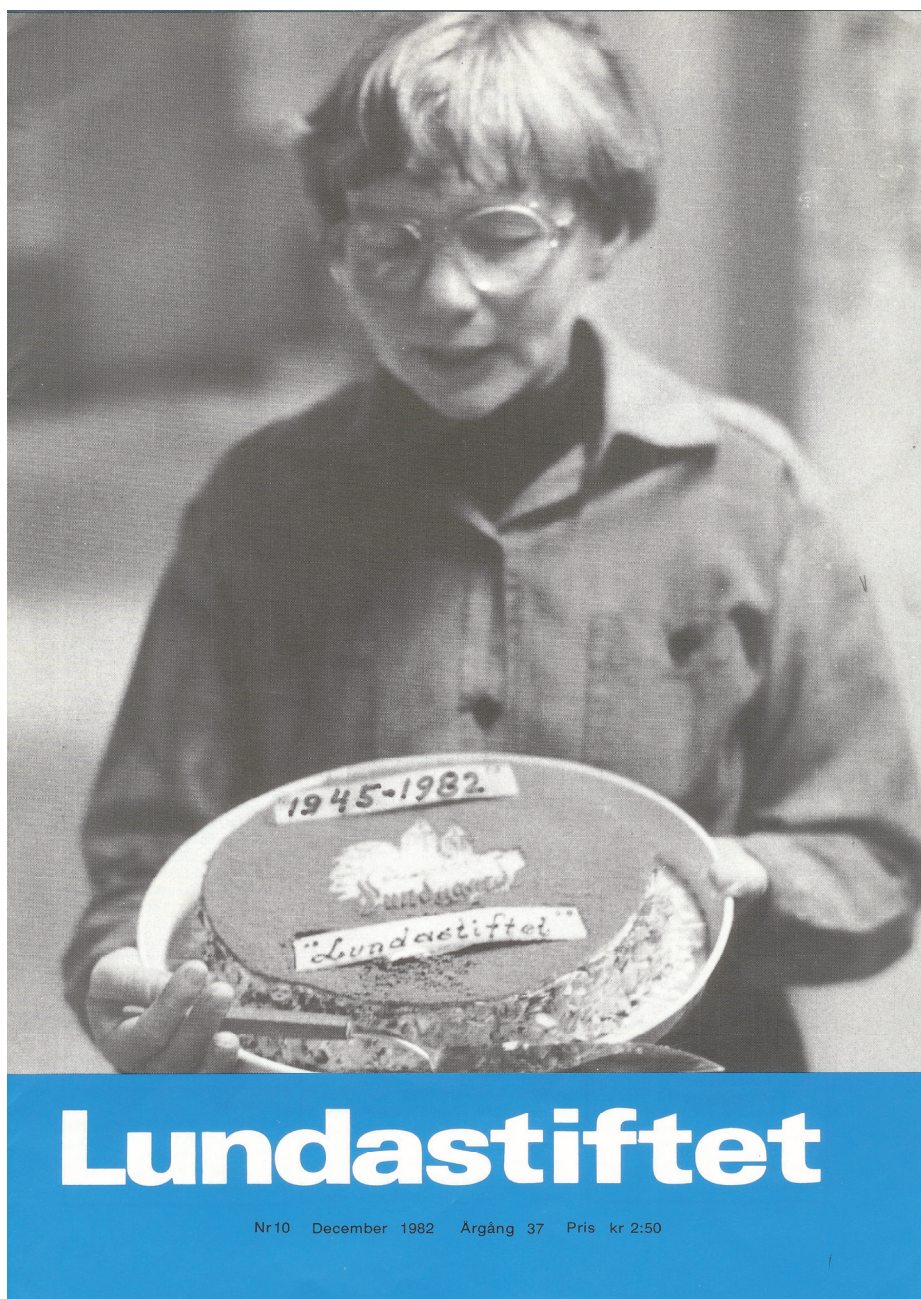
Det har också mullrat i kyrkomusikerleden. Själv sjunger jag glatt, ehuru svagt till måttligt, och spelar inte alls, men jag inser skillnaden mellan en mäktig Bach-koral och till exempel *O, hur saligt att få vandra*. Detta tror jag att jag delar med merparten av den gudstjänstfirande församlingen. För den – för mig! – är det viktigt att psalmer är lättsjungna. Därmed inte sagt att vi inte kan lära oss mera avancerade melodier. Kyrkomusikerna har sin chans att leva ut i postludier, solon, körer, musikandakter och konserter. Vi måttligt sångbegåvade lyssnar gärna och tacksamt men måste också få lovsjunga själva. Detta är min enkla åsikt (nu har jag nog ställt till det!) Jag tror, att vi i Kyrkans led är alldeles för snabba att genast och obesett/hört kassera det som är nytt och alldeles för snara att gripa till pennan för negativa insändare. Jag applåderar ingalunda allt nytt, men förändringar kan vara – eller bli! – till det bättre. Se Luthers reformation (vilket liv det måste ha varit då, när gudstjänstspråket övergick till svenska från latin!) Man kan vänta och se och inte omedelbart skria om utträde ur Kyrkan.

Vi vinner nu, att vi måste tänka över vad vi sjunger – enstaka ord eller hela meningar kan vara ändrade, vilket kan ge psalmen ett nytt och fräscht innehåll. Det blir också spännande att se vad som döljer sig bakom den nya numreringen – nr 21 i ny tappning är inte *Härlig är jorden* och nr 55 inte *Var hälsad sköna morgonstund* (LUGN – båda psalmerna finns obesekurna kvar!) Men man kan nu inte bara kasta en blick på psalmtavlan och rutinerat konstatera: Jaså, DEN! Jag tycker, att det känns fint att få prisa Gud på nutidens språk (och för all del också sucka och gny!) – gångna generationer har gjort det på

sitt. 1937 års psalmbok är en fin andaktsbok, när bara en viss utmönstrad psalm tolkar ens tankar och känslor – sätt den inte för långt ner i bokhyllan!

Lär högmässans psalmer i veckan! sa prästen i min ungdoms vår. Jag ska börja göra det igen – fast det kommer att ta längre tid nu. Önska nya psalmboken i julklapp och sjung, av hjärtat sjung, en ny jublande sång!

Kvisten

Omslag av sista numret av Lundastiftet 1982

Sjung, sjung, sjung...

Lundastiftet nr 3 1972

...och var glad, sjung med den stämman du har... Ack, vad har vi inte sjungit och besjungit under vår storm- och stiftsperiod, på läger och i ungdomskrets! Jo då, vi sjöng/och sjunger!/med den stämman vi har: hög och tämligen falsk, i varje fall föga klockklar – fråga den musikaliske stiftsadjunkten i tjänsterummet bredvid (Hans Blennow); han kommer att gråta ut i Edra armar! I ungdomens vår var det ett oeftergivligt krav att alltid, alltid, alltid vara glad. Det var ens enkla skyldighet att aldrig, aldrig, aldrig tappa sugen. Unga, käcka viljor tjoade glatt, att livet var härligt och att man blir så glad när solen skiner, samt att det skall bli solsken från morgon till kväll. Vad tycker till exempel en lantbrukare om detta en regnfattig torrsommar? Nå. Det fanns regnvisor också, som gick ut på att må det ösa, må det pösa, må det regna bäst det vill! – Det här var skojigt, det måste gå! Ylade ungdomskretsen och sydde tappert korsstygn inför hotande auktion. Tänk er orden omsatta i praktiken: Ni tappar en jättekartong med färdigskrivna, frankerade, vita kuvert i snömodden utanför Posten och uppstämmer: Det här var skojigt det måste gå ... Eller Ni inbärgar lycklig böteslappen på bilrutan: Det här var skojigt, det måste gå ... Eller, för att vara aktuell: Pastorn i stiftet, lutad över den nyss avslutade enkäten, någonstans på sidan 8 eller så: Det här var skojigt, det *måste* gå ... - Glad såsom fågeln borde man vara. Överhuvudtaget borde man så mycket: Man borde förstås inte sova, man borde se på stjärnorna, man borde vara två. Man borde köpa sig en tyrolerhatt (Hjälp!) I toner förfäktade vi allvarligt, att ju mer vi är tillsammans, ju gladare vi bli – beror möjligen på *vem* man är tillsammans med. Men sorger har vi inga – det tilläts inte!

Det gällde att heja och gå på och vara spänstig och uppåt och framåt. Alla dessa daggstänkta berg man bestigit och alla dessa kullars allra högsta topp, på vilken vår sångartropp gångat opp. En tidig ungdomssekreterare i stiftet blev med tiden allergisk mot I sommarens soliga dagar. Alla dessa röda stugor, som man tågat förbi! Alla dessa blanka sjöar, som skymtat där man gått – det var före miljöförstörelsen tid, detta! Och före bilismen: Om den glade vandraren i dag på vägarna vill låta höra sina klamp och tramp dagen lång, så blir han troligen nedkörd redan inom en kvart och vilar vid en blomig dikeskant snabbare än han avsett.

Vi har sjungit och sjungit. Från sångblad, med möda stencilerade, mestadels. I långa spalter, nerifrån och upp, från höger till vänster, i

cirkel, växelvis och gruppvis, i körer och solo (faktiskt). Vi har rest oss och satt oss, rullat och snurrat. Vi har sjungit, att temperaturen är hög uti kroppen, närmare 40 än 37. Trots detta betänkliga påstående – man borde i så fall ha legat mellan lakan och ätit albyl och druckit het honungsmjolk – så krokade man arm med okända figurer och gungade i sidled och tvärs över bordet – kaffekoppar och vaser sopades raskt i golvet – var det riktigt uppåt, skulle man upp och stå på stolen också. Före visans slut *hade* alla närmare 40!

Vi har sjungit och sjungit, som sagt. Med glädje. Utom vid den oundvikliga kanonsången. Då har vi tjurigt knipit ihop läpparna och ådragit oss myckna bannor. Vi *avskyr* kanons. Nu har vi skrivit en musikalisk hädelse och våra många och kära musikbegåvade vänner kommer att vända sig ifrån oss. Dock: vi känner det så. Det blir alltid fel. *Alltid*. Också när vi inte deltar. Klarar sig första stämman hjälpligt, så passar andra stämman inte sin tur. När tredje stämman blandar sig i, ger första stämman upp. Finns en fjärde stämma, så blir den klar först, fastän den startat sist. Kvittar vad för sorts kanon: Stor sill och små sill eller Lov, pris och ära ...

En massa sångpersonligheter skymtar förbi: *Flickan från Backafall*, *flickan i Peru* och hon i Havanna. *Maj på Malö*, så smidig och grann. Pierina, som bör göra sitt val. Huldass Karin som sjonger och byker, ignorerande moderna tvättmaskiner. *Rosa på bal* och Laurentia /man skulle niga sig till sensträckning och sjukskrivning ett otal antal gånger innan visan var genomliden/. Moster Ingeborg på stadens torg. Hela horden av flickorna i Småland. Gamla trogna Josefin med sin symaskin, skändligen kastad i sjön av den trolöse Jonatan. Det strävsamma paret Josef och Kunnigunda. Hanneman i dansen med sin fru, det sockergrynet. Hans Petter, som steg var morgon så tidigt ur sin säng. Fritiof Andersson, Herr handelsman Flink och Vår vän, den glade bagarn uti San Remo stad. Inte att förglömma Kalle Svensson - han med hatt och sjal och paraply, finns i ett otal varianter i ett otal verser. Per Olsson med bonnagården (det var före kreaturslöst!) Gamle kämpen Kolumbus (han med Amerikat). Tomten i ett hus vid skogens slut. My Bonnie /är det en karl eller jänta tro, har alltid undrat!/ Ölandstoken – ja så, det är en blomma och ingen person. Undrar det, förstås. En visa vurmar för Pyttipanna – nej, det är ingen dam, det är en maträtt. Alldeles särskilt värms vårt minne och sinne av Kaffe, det gör susen ... Jens, i morgon er det markedsdaw, ekade länge genom stiftet. Genom att nynna den lite förstrött, så där, får man ännu en av våra vanligaste stiftsadjunkter spak.

En mångfald mystiska trallar har vi kunnat och *kan*: holla-hi, holla-ho, vide-vide-vitt bom-bom, jopp hej di, jopp hej da, a-vonni-konni-koa-vonni. Alldeles utantill kan vi ännu utbrista Simsalabimbombasaladusaladej. Och så undrar folk över att ens tunga är så vass ...

Många visor gick, som framgått, i den hejiga stilen. Men ville man sjunga sorgesamt, och det ville man ibland, så fanns alltid lägervisan O, sänd mig hem... att tillgå, med lägerlivets mödor och kval nogsammt angivna. En särskild visa ägnades Lägerprästen, en viktig och kär person: En lägerpräst, en lägerpräst, är en person som sover mest. – Kärlekslöst!

Visst sjöng vi andligt också. Det var *kyrklig* ungdomskrets och kyrkliga läger. I början en frejdig ungdomspsalmsalm och mot slutet en stilla aftonpsalm, med händerna sedesamt knäppta i knäet. Nej, vi raljerar inte – sådan var vår generations stil. Efter hand kom nya andliga toner. Den första vi minns var tyska sången Danke, i svensk tappning Tack Gud. Inte minst strofen Tack Gud för livets arbetsdagar, hade vi lycklig anledning att instämma i.

De ovan nämnda sångerna, mer eller mindre flyktiga, och många därtill, är vi glada att ha fått sjunga och ännu minnas. Men allt har sin tid. Vad sjunger dagens ungdom?

Den sjunger på ett outslitligt tema: Den sjunger om Jesus. Och åter om Jesus. Den sjunger med hela sig, med handklappning och allt. Den gjorde så på Vintermötet i Lund i början av mars. Att taket på AF:s stora sal inte lyfte är en heder åt byggmästaren. Även en måttligt ung och måttligt sångbegåvad stiftsjungfru sjöng med och *klappade i händerna*. Sedan dess har hon i tjänsten gnolat på I stormiga tider och Ära vare Dig, o Gud, halleluja. *Utan* handklappning så här till vardags, men med den stämma hon har.

Kvisten

RÄTTVISA, FRIHET OCH BRÖD

Lundastiftet 4 1979

Rättvisa, frihet och bröd krävdes också denna Första Maj av folk under fanorna. Vår gamle Far, född 1889, var hängiven socialdemokrat av gamla stammen på den tid det begav sig. Han hörde till dem som kämpade på barrikaderna i sin krafts dagar. Vi respekterar honom för detta.

Egentligen hade de allt att vinna och inget att förlora. Deras värld var svält, smuts, ohyra och trångboddhet. I lägenheterna, om man kan kalla dem så, skvalade fukten neråt köksväggarna. Vänner och familjemedlemmar dog unga i främst tuberkulos men också i andra sjukdomar, som i och för sig hade kunnat botas redan då – men vem hade pengar till dyra doktorer?

Far var utbildad bagare (nej, bagartalangerna gick inte i arv till enda dottern!) Han har berättat att på en arbetsplats arbetade han praktiskt taget dygnet runt veckan före en lokal marknad. Nå, detta borde väl ge mer betalt? *Tio öre* extra per person var belöningen för slitet – visserligen var penningvärdet ett annat än nu – men ändå. Var det konstigt att folk strejkade?

Far berättade också, att på vissa näringsställen blev man inte serverad om man kom dit arbetsklädd – detta var minsann ingen arbetarrestaurang!

Så vitt jag har förstått, så var sång och nykterhetspredikan viktiga medel i kampen. Far var under sina vitala år en av stöttepelarna i en nykterhetsförening, där man sjöng mycket och åhörde allmänbildande föredrag – detta var säkert stort efter tidens mått mätt. Far var trosviss i sin uppfattning, men ack, du svåra tillämpning! När tiderna ljusnade och semester i fjärran soliga länder blev allmänt möjlig och vanlig, så ansåg han att detta inte var till för ”vanligt folk”. När postutdelningen ställdes in på julafton grumsade han – förr fick folk minsann jobba! När hans varmt uppskattade hemsamarit tog semester och lämnade honom åt en okänd och ovan vikarie, så var det jämmer och elände. (Men Far – kämpade inte socialdemokraterna för minskar arbetstid och semester åt alla?)

Jämlikhet i all ära, men Far ansåg, att kvinnan inte hade i politiken att göra, knappast heller i yrkeskarriären. Han betraktade med misstro de unga, konfirmandlika, kvinnliga läkare, som hävde raden av lunginflammationer, vilka drabbade honom under de sista åren. Hans ideal var storvuxna, respektingivande – gärna direkt barska – manliga läkare.

Far ansåg, att goda betyg i teoretiska ämnen var bortkastade på flickor – de skulle ju ändå gifta sig och bli försörjda. Han hade knappast förstått dagens krav på könskvotering. (Det där med tillämpning av än så ädla ideal är visst alltid svårt – inte minst för kyrkan. Här arbetar vi med diakoni och evangelisation och går ut på vägar och stigar för att nödga människorna – men glömmer bort dem vi samarbetar med).

Far trodde på sina ideal – vi önskar att vi brann lika hett för våra – men tiden gick nog förbi honom. De senare åren kändes han knappast vid sitt partis företrädare. Han menade, att dessa var fina herrar, som alltid gick i vit skjorta och söndagskostym, som fått studera och som aldrig gjort en dags hårt kroppsarbete. Själv hade han burit 100-kilossäckar med mjöl, vilket gav honom ond rygg på ålderns höst.

Far hade ingen TV – han läste hellre – och detta besparade honom åsynen av TV-debatternas undanglidande politiker, som aldrig ger ett rakt svar på en ärlig fråga. Partiets företrädare rekryterades förr ur folket, och deras kamp var en hård strid mot rena skära nöden, inte med spetsfundigheter för millimeterrättvisa.

Fars hållning till Kyrkan var inte hätsk men väl skeptisk. Han tyckte, att kyrkan på sin tid svek arbetarna och att "prästerna höll med pamparna". Vi förstår honom, inte minst sedan den gång vi hörde berättas om en framfaren biskop, att denne väl utspisade en hjälpsökande i sitt kök, men samtidigt ringde polisen och anmälde honom för tiggeri. Vi hade inte heller haft förtroende för en kyrka, som urskillningslöst manade till lydnad för överheten och ängsligt värnade om det bestående.

Dock, Far talade ofta och gärna om sin konfirmationspräst, pastor Böös. Denne var arbetarvän, som det hette. Han tog initiativ till församlingshemmet Ugglan i Lund och startade studieverksamhet för folket i slumkvarteren däromkring – området kallades betecknande nog Nöden. Far berättade, att denne pastor Böös samlade konfirmanderna utanför lektionstid och läste sagor för dem – den tidens spirande ungdomsarbete; det bör ha varit ett par år in på 1900-talet. Vi har sedermera hört, att denne gode pastor Böös betraktades med misstro av ämbetsbröder och medkristna, eftersom han umgicks med socialister. Vi vet också, att den tidens diakonissor i Lund gjorde en stor insats. Bland annat samlade de arbetarhustrurna till så kallade mödramöten, då man sydde lakan till hemmen för självkostnadspris – en sorts hjälp till självhjälp alltså. Detta måste ha varit föregångare till kyrkliga syföreningar, fastän ändamålet då var mer prosaiskt än nutida auktioner på konstfärdiga handarbeten. Med detta vill vi inte såra någon nutida syförening – ändamålen ska förändras efter behoven!

Vi skyndar oss här att tillägga, att Far efterhand förstod, att det numera är vanligt med mänskliga präster, som inte sitter fördömande på höga piedestal.

Far gick bort 1974. Vi hade glädjen att han fick vara mentalt kry ända till slutet. Han fick uppleva, att hans politiska strävanden trots allt burit frukt som han kunde förstå och uppskatta. Tillräcklig mat, bättre bostad, sjukvård åt alla, möjlighet för alla att studera.

Far var återhållsam med känslor och uttalanden – detta har inte heller gått i arv – men vi tror att hans skepsis mot kyrkan mer gällde institutionen än budskapet. Kyrkans budskap handlar ju också, om än ur annan vinkel, om rättvisa, frihet och bröd ...

Kvisten

En kyrka minns

Lunds stiftsblad nr 6 1999

I mer än 800 år, sedan 1100-talet, hade kyrkan legat där på sin kulle. Tornluckorna under trappgaveln liknade ögon på lite avstånd. Med någon fantasi påminde den om ett lejon, som lugnt men vaksamt blickade ut över slätten. Mycket hade den sett och mycket hade den hört och vad den hade kunnat berätta – men den hade ålagt sig tystnadsplikt.

Alla dessa årstider och väder och oväder, som den utstått. Alla stormar och snöfall och åskregn och blixtnedslag som drabbat den. Alla solskensdagar som kommit dess vita murar att skimra i solnedgången. Alla tider och epoker som farit: onda tider med krig, olyckor och missväxt. Digerdöden som nästan ödelagt byn. Tuberkulosen som slagit blint och ryckt bort människor i deras bästa år. Eldsvådor som bränt av nästan hela socknen och svärtat kyrkans murar. Goda tider, då livet gått sin gilla gång med sådd och skörd, arbete, välgång och glada fester, bröllop, skördegillen, julkalas.

Enkla plogar – först draga av människor, senare av oxar och hästar – hade avlösts av traktorer, och numera väldiga dundrande monster, där kyrkan knappt anade vad som var bak och fram. Skogsdungar med vilda djur och fälader med fridfullt betande kor. Kyrkan hade kallat till gudstjänst efter gudstjänst och grannkyrkornas klockor hade svarat. Manande klanger vanliga söndagar, tunga klanger vid begravning, glada klanger till julotta, dova klanger vid krigsmobilisering. Numera nådde klangen fram till närmaste stad, som ständigt ryckte allt närmare. Men kyrkan kände sig inte hotad – den visste att den var äldst och finast.

Så många människor den sett komma och försvinna: herremän, fattiga torpare, tiggare, välnärda barn, hålöga barn, bortskämda herrskapsdamer, stadgade fruar och utsläpade mångbarnsmödrar, fiendehärrar och hemvärnet. De flesta vilade nu på kyrkogården, kyrkans tystlåtna granne.

Generation efter generation hade kyrkan sett små barn bäras till dopet, konfirmander gå till sin första nattvardsgång, brudpar lova varandra trohet i lust och nöd, döda fara sin sista resa. Allt snabbare gick generationernas växlingar. Steget från dopbarn till åldring blev allt kortare, tyckte kyrkan. – Den hade sett moden komma och gå, från män i svarta söndagskläder och kvinnor i sidensjalett till sentida turister i shorts.

– När ingen såg det log kyrkan inåtvänt vid minnet av modets växlingar – själv hade den också då och då bytt skepnad. Kyrkan

mindes tider, då kvinnorna satt till vänster och männen till höger men saknade inte detta. 800 års böner och suckar, glädje och förtvivlan, snyftningar och lovsång bodde i murarna. Vilka gudstjänster hade kyrkan inte upplevt! I drygt 400 år klingade latinska hymner mellan murarna. Musikstilarna hade avlöst varandra: klockaren anförde sången innan orgeln fanns. Långsamma koraler hade släpat sig fram, ersatta av veka väckelsemelodier och nya tiders ljusa toner och snabba takter. Glada julpsalmer, jublande påskpsalmer, mörka passionspsalmer, stränga botpsalmer, jubelrop och klagosånger, allt hade kyrkan hört. Visserligen var Fädernas kyrka ... dess egen psalm, men spröda fioler och pigga blockflöjter värmden numera kyrkans gamla hjärta. Ärligt sagt gillade kyrkan den nya och friare gudstjänsten mer än den ville erkänna. Allt var inte bättre förr!

Predikningar hade kyrkan hört. (Ibland tog den sin en liten lur vid minnet!). Långa, dundrande, som hotade med eviga straff eller lovade Paradisets fröjder. Stränga, exalterade, fördömande, förlåtande, straffande, upprättande predikningar, själlöstrabbel och innerliga meditationer.

Och vad präster hade den inte sett: mäktiga abbotar i munkkåpa, vördiga prostar, spinkiga hjälppräster – ja, präster av alla format och schatteringar, numera också kvinnor. Kyrkan mindes högdragna, vänliga, argsinta, milda, rättrogna, vantrogna, konservativa, liberala präster, älskade eller illa tålda. Unga präster, som snabbt blev gamla – kom, gjorde sin tjänst och försvann bortom horisonten i allt snabbare tempo.

Visst märkte kyrkan, att det numera kom färre människor till högmässan. Men den såg också att det kom fler till gudstjänster, som inte funnits förr. Den såg att ensamma kom in, tände ett ljus och satte sig i bänken. Kyrkans murar tog som alltid emot deras böner och suckar, glädje, förtvivlan och snyftningar.

Kyrkan sträckte lite extra på sig, när den tänkte på att den var älskad av människorna, också av dem som sällan eller aldrig kom till gudstjänsten, också av dem som sedan länge flyttat bort och bara återvände vid Allhelgonatid för att se till sina gravar. Då hörde den dem tala med varandra om att de kände sig hemma, när kyrktornet dök upp vid horisonten. Hade kyrkan kunnat tala, hade den sagt: Men stig gärna in!

Kyrkan rådde inte för det, men ibland kände den sig lite gisten och tänkte med saknad på sin ungdom på 11-1200-talet. På senare år måste den kalkas allt oftare, eftersom den nya tidens luftföreningar lade sig som en hinna över murarna. Många av dess stenar hade måst bytas ut under århundradena, den hade varit eldhärjad och

vandaliserad – sådant sätter sina spår. Men när den ville klaga, mindes den att den ändå hade klarat sig från rivningsraseriet på 1800-talet och inte sprängts i luften som grannkyrkan. Dessutom stod den nämnd i diverse turistbroschyrer, med foto och allt. Då rätade kyrkan på tornet och njöt av utsikten. Vad på den ankom stod den gärna 800 år ännu och vakade över slätten.

Kvisten

Fotograf Jan-Olof Aggedal

Vad har hänt i Lunds stift under de tio år som Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift har funnits och som kan vara av historiskt värde om hundra år?¹

Teol. dr. Jan-Olof Aggedal

Historia handlar ju som bekant normalt om att gräva sig bakåt i tiden. Att försöka tolka källorna och på något sätt vaska fram ett så rättvist scenario som möjligt av vad som hänt. Rättvist för den tid man beskriver, rättvist för de människor som verkade vid en bestämd tid i historien. Varje tid har sina egna värderingar, sina egna prioriteringar, som måste bedömas och diskuteras utifrån den tidens måttstock. Något av det svåraste för oss när vi betraktar historien är att inte läsa den med nutidens värderingar. Om hundra år är det vi som kommer att bli bedömda för våra handlingar. Det är vi, eller i vart fall vår tid, som kommer att granskas. Att idag försöka sja om vad som kommer att vara intressant om hundra år är naturligtvis inte helt lätt. Det har hänt och händer så mycket i Lunds stift som vi tycker skulle vara värt att komma ihåg om hundra år. Så mycket har varit viktigt för oss. Somligt kommer att falla i glömska. Somligt, kanske till och med sådant som vi tycker är oväsentligt, kommer att finnas beskrivet i framtidens forskning. Vi vet inte vad. Fast bland allt det som hänt är det tre händelser som jag skulle bli mycket förvånad över om de inte kommer att nämnas i kapitlet "Millenniets tio första år", publicerat i Lunds stiftshistoriska årsbok år 2009 med titeln "Lunds stift under 2000-talet".

Bildandet av Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift

Jag ska strax återkomma till de tre händelserna, men låt mig först påminna om att Lunds stiftshistoriska sällskap bildades i Laurentiisalen på Magasinet vid Domkyrkan onsdagen den 29 september 1999. Den 17 maj samma år hade en kommitté bildats med biskop emeritus Per-Olov Ahrén som initiativtagare och primus motor som förberedde bildandet vid Stiftskonventet i september. Vid bildandet av sällskapet formulerades sällskapets uppgift som att "väcka och samordna intresset för historiska studier rörande Lunds stift och dess församlingar samt i mån av möjlighet understödja sådana studier".² Detta innebär att "sällskapet och dess styrelse ska initiera stiftshistorisk forskning på stifts- och lokalplanet. Anordna symposier, föredrag och studiebesök.

¹ Föredrag vid Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stifts årsmöte 2010-03-27.

² Stadgar för Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift antagna vid konstituerande sammanträde den 29 september 1999.

Arbeta med tillkomsten av en stiftshistorisk skriftserie, en meddelandeserie samt utge årsbok." Vi kan notera att sällskapet under sin tioåriga historia varje år kunnat ge ut en årsbok. För detta är vi ett stort tack skyldiga till Birgit och Sven Håkan Ohlssons stiftelse. Slutligen är uppdraget att hålla kontakt med övriga stiftshistoriska sällskap, med stiftshistorisk forskning i Danmark samt med den av domkapitlet tillsatta herdaminneskommittén. Den senare har på ett förtjänstfullt sätt slutfört sitt arbete under Owe Samuelssons ledning.

Nedanifrånperspektiv

Lunds stift är ett stort stift. Vi vet alla att det omfattar de gamla danska områdena Skåne och Blekinge, alltså inte endast Lund med omnejd. När vi försöker skapa stiftshistoria i Lunds stift är det mer än stiftets biskopar, domkapitel och stiftsbyrå/stiftskansli det handlar om. Naturligtvis också om detta, men också om fenomen, händelser och utvecklingar runt om i ett stort geografiskt område, dvs. Lunds stift. Jag hörde ofta biskop Per-Olov säga, när vi arbetade med årsboken *Förändra och bevara. Lunds stift under senare hälften av 1900-talet*, "stiftets historia är dess församlingars historia, människornas historia". Jag tolkar detta som att vi ska skriva stiftshistoria ur ett församlingsperspektiv, ur ett nedanifrånperspektiv. Stiftets historia skapas kanske främst genom det som sker i hennes församlingars helg och vardag, genom gudstjänstliv, studier och sociala aktiviteter. Stiftshistoria är väldigt mycket att gräva där man står. Det lokala är ofta exempel på ett större och mer utbrett fenomen i hela stiftet.

På spaning i tio år

Vad har hänt i Lunds stift under de tio år som Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift har funnits och som kan vara av historiskt värde om hundra år?

Innan jag ger mina tre förslag på vad det kan tänkas vara så vill jag ge er några glimtar från min spaning som är nog så intressanta men som inte kvalificerar sig om hundra år. Jo, möjligen att Svenska kyrkan och staten gick skilda vägar den 1 januari år 2000. Detta kommer naturligtvis att kommas ihåg. Frågan är med vilken beskrivning. Blev kyrkan friare? Blev kyrkan mindre politisk? Kunde kyrkan besluta själv i för henne viktiga frågor eller blev hon så kringskuren av lagar, exempelvis *Lag (1998:1591) om Svenska kyrkan* och *Lag (1988:950) om kulturminnen* att hon egentligen inte kunde besluta själv. Om detta kommer det säkert att skrivas, forskas och debatteras.

Spaningen har visat att kyrkotillhörigheten sjunker. Ett problem har visat sig vara att man på stiftets pastorsexpeditioner har kunnat märka

ett ökande antal utträde när kyrkan uttalat sig i någon fråga och när kyrkan genomfört en större informationskampanj, till exempel inför kyrkoval. Vilket dilemma! När kyrkan syns och hörs, när hon inte kan låta bli att tala om vad hon har hört och sett, då ökar antalet utträden.

Med sikte på kyrkovalet genomförde Svenska kyrkan en profileringskampanj. "Letar du på rätt stället?" Kampanjen handlade dels om att stärka kommunikationen med medlemmarna, dels om att uppmärksamma kyrkovalet. Eftersom rösträttsåldern sänkts till 16 år valdes ungdomarna ut som en särskild målgrupp. Syftet var att väcka tankar kring våra mänskliga behov, vart vi vänder oss för att tillfredställa dem och samtidigt visa att Svenska kyrkan erbjuder ett annat alternativ. Hopp, tröst, trygghet, gemenskap, glädje, bekräftelse, lugn och ro valdes ut som tema. Kampanjen var rikstäckande och kunde ses runt om även i vårt stift, på bussar och annonspelare.³

För att informera om kyrkans första val efter år 2000 tog Kirsebergs församling i Malmö det ovanliga greppet att skicka en oblat per post till alla som bodde i församlingen. I övrigt var kuvertet tomt. En vecka efter det första utskicket skickade kyrkoherde Per Håkansson ett nytt brev med information om oblaten och om valet. Reaktionerna blev inte den storm man hade kunde vänta sig, några trodde att oblaten var en invigd hostia och upplevde det som stötande, ett tjugotal blev nyfikna och kontaktade församlingen medan de flesta verkade oberörda.⁴

"Kristus åker ut ur kyrkan"⁵ kunde man läsa i en landsortstidning år 2000. Det handlar inte om några beslut i kyrkomötet om att stryka Kristus ur beaktelsen eller något sådant. Kristus går som bekant bra att säga, liksom Jesus, men inte Gud Fadern, det är liksom inte tillräckligt genusneutralt, så nu säger vi bara Gud. Rubriken "Kristus åker ut ur kyrkan" handlade om att flytta Thorvaldsens stora Kristus figur från Ängelholms kyrka.

Inte heller rubriken "Nu har Gud lämnat kyrkan"⁶ handlar om att kyrkomötet tagit ett beslut eller att Gud tröttnat på kyrkan och lämnat den åt sitt öde utan om att Odarslövs kyrka utanför Lund avlystes som kyrka den 17 november 2002. Det finns församlingar i stiftet där 40% av driftsbudgeten går till kyrklig verksamhet och hela 60% till byggnaderna. Enligt Svenska kyrkans arbetsgivareorganisation

³ Information Svenska kyrkan: <http://www.svenskakyrkan.se/letardu2003/fraga1.htm>.

⁴ Kyrkans tidning 36 2001.

⁵ NST 8 maj 2000.

⁶ SDS 18 november 2002.

har varje anställd en byggnad. "Vi måste välja mellan att vårda själar och att vårda byggnader",⁷ menar många i debatten.

Kyrkan som revs

Vad gör vi med övertaliga kyrkor som kostar oss allt mer? Är de övertaliga för gudstjänster så har de kanske andra värden? Kan man riva kyrkor?

Här är det första som jag tror att man om hundra år kommer att minnas från våra dagar. Det var då man började riva kyrkor, inte som tidigare generationer, för att bygga nytt utan för att riva. Det var tiden då man började fundera på om kyrkor kan byggas om till något annat, bostäder, kontor, konsertsalar som i England och Holland.

Det vanligaste för framtiden kommer nog att bli rivning av kyrkor snarare än byggande och invigning av nya kyrkor. Därför är det spännande att kunna notera att det nya millenniet inleddes med en ny kyrkobyggnad, S:ta Anna kyrka i Maria församling Helsingborg. S:ta Anna kyrka skulle invigas den första söndagen i advent år 2000 men då så väsentliga inventarier som altare och dopfont inte hade levererats i tid sköts invigningen upp och skedde den 13 maj 2001. "Men vad spelar fem månaders försening för roll för en byggnad som ska stå i 600 år", som kyrkoherde Gudrun Erlandsson skrev i ett mail. S:ta Anna, som ersätter den rivna Ringstorpskyrkan, har formen av en basilika och är enligt vår tids krav sammanbyggd med kyrktorg, musikrum, församlingssal med flera lokaler.⁸

Den mest kända och omtalade rivningen från vår tid kommer nog rivningen av den nya kyrkan i Maglarps att bli. Kyrkan stod som ett landmärke på Söderslätt för såväl den som färdades till lands som till sjöss. Invigd 1909 och riven hösten 2007, ännu inte fyllda hundra år.

Redan på 1960-talet började man tala om att riva kyrkan och endast använda den gamla medeltidskyrkan. "Officiellt hittar man den synpunkten första gången i ett yttrande från Hammarlövs samfälliga kyrkoråd 1984, men det dröjde till 1996 innan församlingen inkom med ansökan om rivning till länsstyrelsen i Malmöhus län."⁹ En segdragen process tog vid med avslag i Länsstyrelsen, Länsrätten och Kammarrätten. När ärendet kom till Regeringsrätten blir rivningen beviljad den 10 juni 2005. Dock fick man inte riva hur som helst. Riksantikvarieämbetet ställer villkor på dokumentation av kyrkomiljö, byggnad och inventarier. Detta var ett bra beslut för nu har vi en god

⁷ Bengt Lundborg, kanslichef i Lunds kyrkliga samfällighet, om Torns församling. Kyrkans tidning 21/22 2000.

⁸ Ahrén, Per-Olov & Sjöstrand, Lena Från S:t Olof till S:ta Anna. Kyrkobyggande i Lunds stift under andra hälften av 1900-talet. Stiftshistoriska sällskapt i Lunds stift, årsbok 2002.

⁹ Davidsson Bremborg, Anna "När en kyrka rivits. En enkätundersökning om Maglarps nya kyrka. Svenskt Gudstjänstliv 2009, s. 60–83.

historisk dokumentation som den intresserade kan ta del av via Riksantikvarieämbetets hemsida.¹⁰

"Ny biskop vald rekordsnabbt"

Rubriken i Sydsvenskan den 18 oktober 2006 löd: "Ny biskop vald rekordsnabbt". Andra medier talade om händelsen som en kyrklig skräll. Detta var ett historiskt ögonblick när Antje Jackelén valdes till den 68:e biskopen i Lunds stift. Historiskt därför att det var första gången Svenska kyrkan, sedan relationsförändringarna med staten, valde en biskop som fick majoritet i första valomgången. Vid tidigare biskopsval hade man behövt en andra omgång för att skilja de två kandidater åt som fått flest röster, men inte minst hälften av rösterna i första omgången. Biskop Antje erhöll 52% av rösterna. På andra plats i valet kom domprosten Håkan E Wilhelmsson med 28% av rösterna. Ett historiskt val för det var första gången som Svenska kyrkan själv valde en kvinna till biskop. Christina Odenberg (1997), som kom på första plats i valet en halv röst före Anders W Svenningsen, hade liksom Caroline Krook i Stockholms stift utnämnts av regeringen. Biskop Christina blev dock den första kvinnan som blev biskop i Svenska kyrkan och är historisk på detta sätt.

Valet av Antje Jackelén är också historiskt därför att det var första gången vi fick kvinna som biskop som har man och barn och trots detta gjort karriär, vilket har betytt mycket som förebild för yngre kvinnliga präster i vårt stift och i vår kyrka.

Församlingssammanläggningarna

Slutligen, det som för all framtid skriver om den kyrkliga geografin är sammanläggningar av församlingar. Detta är den största förändringen sedan medeltiden. Ibland talar man om pastoratssammanslagningarna 1962 som något lika stort. Men det är inte riktigt samma sak. Då gällde det pastorat. Församlingarna fanns mestadels kvar, även församlingarnas namn och identitet. Nu gäller det församlingar, socknar, som funnits sedan 1000 år som upphör att existera till namn och funktion.

Församlingssammanläggningarna har skapat mycket frustration, men har i många fall varit helt nödvändiga, samtidigt har en majoritet av församlingarna varit positiva till sammanläggningen. "Trots detta fanns det många negativa åsikter, vilka kan sammanfattas enligt följande: att mindre församlingars identitet skulle försvinna – en rädsla ofta kopplad till namnfrågan – och att centralisering skulle leda till minskande engagemang och därmed verksamhet försvinna. Beslut

¹⁰ www.raa.se. Alftberg, Åsa & Eriksson, Lotta Gör en kyrka någon skillnad? Dokumentation 2007. Regionmuseet Kristianstad, Länsantikvarien i Skåne (2008:3).

om att anhölla hos stiftet om sammanläggning fattades i de flesta fall enhälligt i någon variant av kyrkofullmäktige. Emellertid framfördes reservationer mot beslutet både av enskilda personer och av kyrkoråd”¹¹

Om hundra år – vad går till historien?

Vad kan då tänkas ha historiskt värde om hundra år? Är det sammanläggningar av församlingar? Är det kyrkorivningar? Är det de kvinnliga biskoparna eller är det något helt annat som fångar kommande generationers historiska intresse? Vi kan inte veta hur kommande generationer kommer att tolka vår tid i Lunds stift. Kanske är det mest betydelsefulla något som vi inte ens tänker på för det är så självklart för vår tid. Kanske blir något som för oss är en detalj i historiens ljus pusselbiten, nyckeln till att förstå de tio första åren på 2000-talet i Lunds stift. Något med historiskt värde om hundra år.

¹¹ Stig Alenäs; Curt Dahlgren & Sven-Åke Selander Utvärdering av sammanläggningar av församlingar i Lunds stift. November 2008, Lund stift stencil. För tiden före 2001 se Selander, Sven-Åke, argument—ansvar—vision. Om sammanläggningar av församlingar i Lunds stift 2002. Arcus 2003.

Stiftshistoriska sällskapet

har till uppgift att väcka och samordna intresset för historiska studier rörande Lunds stift och dess församlingar samt att i mån av möjlighet understödja sådana studier.

Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift bildades den 29 september 1999.

Sällskapet vill:

Initiera stiftshistorisk forskning på stifts- och lokalnivå.

Anordna symposier, föredrag och studiebesök.

Arbeta med tillkomsten av en stiftshistorisk skriftserie, meddelandeserie samt utge årsskrift.

Hålla kontakt med övriga stiftshistoriska sällskap, med stiftshistorisk forskning i Danmark.

Medlemskap kan erhållas av enskilda personer, församlingar, kyrkliga organisationer och sammanslutningar som är intresserade av sällskapets arbete. Antalet medlemmar var i januari 2009 omkring 160, det övervägande antalet enskilda medlemmar.

För ytterligare information kontakta

ordförande TD Owe Samuelsson 046 – 32 06 94

vice ordförande TD Jan-Olof Aggedal 046 – 13 66 06

jan-olof.aggedal@svenskakyrkan.se

<http://www.stiftshistoriska.se/lund/>

